

REDAKTIONEL KOMMEN- TAR

Dette nummer af NA skulle omhandle Velfærdsbyen, men i stedet sidder læseren med et nummer af tidsskriftet, som indeholder artikler, der har det til fælles, at de er skrevet af arkitekturforskere, men ikke en eneste omhandler velfærdsbyen. Flere artikler er skrevet af arkitekter, som forsker i arkitektur, mens andre er skrevet af ikke-arkitekter, der forsker i emner, som redaktionen skønner, har interesse for arkitekturforskere.

Egentlig er det vel ikke rimeligt, at stille i udsigt, at nr. 3 skal omhandle byforskning, og så udsende et tidsskrift om alt andet end det emne, men sådan er vilkårene for at lave et tidsskrift som Nordisk Arkitekturforskning. Tidsskriftet skrives af forskere, og redaktionen kan kun bringe de artikler, som forskerne har skrevet, og som granskere har blåstemplet ved at underkaste dem en videnskabelig granskning.

Redaktionen vil altså ikke undskylde, at det foreliggende nummer af NA ikke svarer til det lovede, vi forventer tværtimod at læserne, uanset om de abonnerer på tidsskriftet, eller læser det på biblioteket, påskønner at der er indkommet så mange udmærkede artikler, at der har været stof til endnu et nummer af NA. Omvendt har redaktionen heller ikke tænkt på at lægge sag an mod projekt Velfærdsbyen for brud på indgåede aftaler. Vi har derimod sammen med forskerne bag projektet ændret aftalen, så temanummeret om Velfærdsbyen udkommer som nr. 2 i årgang 2004, til begge parter tilfredshed.

Det har måske interesse for NA's læsere at kende noget til de praktiske omstændigheder for tidsskriftets tilblivelse, så det handler denne redaktionelle kommentar blandt andet om. NA fremstilles overvejende gennem ulønnet arbejde, på lønningslisten er der tre personer, men den samlede årlige lønudgift er mindre end lønnen til en videnskabelig medarbejder på en arkitektskole eller en forskningsinstitution. Alle forfattere, granskere, redaktionsmedlemmer og temaredaktører arbejder gratis og får kun den anerkendelse for arbejdet, som ligger i, at der udkommer et læseværdigt tidsskrift.

Foreningen Nordisk Arkitekturforskning beslutter temaer for en årgang af NA, bistået af redaktionen, som med mellemrum modtager henvendelser fra forskere, der har ideer til et tema og ønsker at medvirke i en temaredaktion. På grundlag af foreningens retningslinier tilrettelægges de enkelte numre af tidsskriftet enten af redaktionen eller i et samarbejde mellem den faste redaktionsgruppe og en temaredaktion nedsat til lejligheden. Temaer

udspringer ofte af større forskningsprojekter, der benytter publicering i NA som en mulighed for at nå ud til en større læserkreds.

I hvert nummer af tidsskriftet er der en opfordring til arkitekturforskere om at indsende manuskripter, hvilket glædeligvis resulterer i at redaktionen modtager mange artikelforslag både fra nordiske og internationale forskere. Den faste redaktion på Arkitektskolen i Århus, gennemgår alle indsendte manuskripter og tager stilling til, om manuskripter kan gå videre til granskning eller skal afvises. Kriterierne for at godkende artikler er ikke eksplicit formuleret, men redaktionen foretager i hvert enkelt tilfælde en vurdering af, om manuskriptets emne har interesse for læserne, om det er velskrevet og om det er sandsynligt, at vi vil få plads til at publicere manuskriptet inden for det kommende år. Manuskripter, der emnemæssigt kan indgå i planlagte temaer, videresendes til temareaktionerne, mens manuskripter der ikke 'passer ind' behandles af den faste redaktionsgruppe, og det hænder, at vi afviser velskrevne artikler, fordi de først vil kunne publiceres efter 1–2 år.

Artikler som publiceres i NA er gransket af to granskere, som redaktionen vælger. Granskning kan være en arbejdskrævende og langsommelig proces; ofte sendes manuskripter frem og tilbage flere gange før granskerne erklærer sig tilfredse og anbefaler at artiklen publiceres. Set fra forfatterens side er det naturligvis også slidsomt, at bearbejde et manuskript ad flere omgange før det omsider kan godkendes, men det hænder ofte at forfattere melder tilbage til redaktionen, at granskerkommentarerne har været vigtige for kvaliteten af den færdige artikel. Kort sagt – selvom en granskerkommentar kan være hård at modtage, kan redaktionen som regel viderebringe tak til granskerne fra forfatterne.

Det gode spørgsmål er, om der er brug for et tidsskrift som Nordisk Arkitekturforskning? Der er helt sikkert brug for et sted, hvor arkitekturforskere kan publicere deres arbejde, både færdige resultater og work in progress. Men der findes anerkendte internationale tidsskrifter, så hvorfor publicere i Nordisk Arkitekturforskning? Det onde svar lyder, at det er fordi, man ikke kan få optaget artikler andre steder. Et reflekteret svar kunne være, at alle de nordiske arkitektskoler, designskoler og planlæggeruddannelser er i færd med at udvikle forskningsmiljøer, og kan have god brug for et sted at publicere, som kan bidrage til networking og konsolidering af forskningen. Etablerede forskere har forhåbentlig adgang til prestigefyldte internationale tidsskrifter, men forskerstuderende har ikke samme mulighed.

Hvis spørgsmålet om tidsskriftets relevans skal vurderes ud fra oplagstal kan man blive svært i tvivl; hvis det skal vurderes ud fra antallet af tilsendte manuskripter, er der mere grund til optimisme. Men tidsskriftet kunne blive bedre, hvis arkitekturforskerne benyttede det mere aktivt. De unge forskeres afhandlinger fylder meget i det samlede forskningslandskab, men meget arbejde bliver kun kendt i en snæver kreds, fordi det ikke bearbejdes til bøger, der udgives på et forlag. Redaktionen vil gerne bringe mange flere omtaler af afhandlinger, men vi er ikke informeret om alle de nye afhandlinger som

forsvares og har heller ikke kapacitet til at skrive om dem. Derfor efterlyser vi recensioner eller omtaler af afhandlinger, som for eksempel kunne skrives af doktorandernes vejledere eller af bedømmerne på grundlag af det materiale, som fremstilles forud for forsvaret af en afhandling og tildeling af en doktorgrad. Ph.d'er og doktorer opfordres selvfølgelig ved samme lejlighed til at skrive artikler på grundlag af deres afhandling.

Et forskningstidsskrift er ikke nogen god forretning og det er sikkert ingen hemmelighed, at tidsskriftet lever på velvilje og økonomiske tilskud fra uddannelsesinstitutioner og sektorforskningsinstitutioner. I den situation overvejes alle muligheder for at begrænse udgifterne, og et tilbagevendende forslag er, at overgå til et internettidsskrift. Ideen om et nettidsskrift er god, men den skal ikke kædes sammen med økonomien, for helt som vi har erfaret på andre områder, er der ingen besparelser at hente ved at blive digital, men det er tænkeligt, at der kan udvikles et bedre produkt. Det redaktionelle arbejde bliver ikke mindre af at publicere på internettet. Granskning af artikler og revidering af manuskripter påvirkes ikke af at publiceringen bliver elektronisk, hvis kvalitetskravet er uændret højt. Opsætning af tidsskriftet bliver heller ikke mindre tidskrævende ved at gå fra papir til internet; der spares ganske vist trykkeudgifter, men der opstår samtidig nye tidskrævende opgaver. Forudsætningen for at udvikle et elektronisk tidsskrift er blandt andet, at der er opbygget en datastruktur, som gør det muligt at søge i gamle artikler. Det er ydermere afgørende, at denne struktur vedligeholdes og udbygges, så den kan udfylde en rolle i informationsudveksling mellem arkitekturforskere, design-, by- og planlægningsforskere.

Et nettidsskrift som erstatning for eller supplement til det trykte tidsskrift er værd at arbejde for, der er mange forbilleder og der kan efterhånden indhentes mange erfaringer. Diskussionen om hvorvidt internettet overflødiggør tekster skrevet på papir er ikke længere særlig påtrængende, idet både forskere og lægfolk foretrækker multimedier, og fra sag til sag vælger det medie, der passer bedst til formålet. Mange artikler i NA vil derfor blive trykt af læserne, hvis de ikke længere publiceres i 'fast form'. Internettet tilbyder søgemuligheder som er nyttige for forskerne, og hvis NA skal bestå frem over skal vi helt sikkert interessere os for at udvikle en digital udgave af tidsskriftet. En stilfærdig start vil være at lægge resumeer af alle artikler på nettet, så de kan være grundlag for at finde frem til den trykte artikel.

Artiklerne i dette nummer af Nordisk Arkitekturforskning har som nævnt ikke noget fælles tema, og udvalget af artikler bekræfter endnu en gang at arkitekturforskningens landskab er vidstrakt med en stor diversitet. Der er to artikler som henter emne fra den nyere arkitekturhistorie og omhandler kendte arkitekters kendte værker. De beskrevne bygninger er begge offentlige fra perioden lige før 2. verdenskrig, og i begge artikler diskuteres referencer og påvirkninger fra samtidens nordiske arkitekter. Aino Niskanen beskriver Alkos hovedkontor og centrallager i Helsingfors som et eksempel på funktionalistisk byggeri i den statslige sektor. Hendes iagttagelser om hvor-

dan både magtens repræsentation og funktionen som moderne arbejdsplads skal varetages i bygningens arkitektoniske udformning har også været fremdraget i beskrivelser af Århus Rådhus, som er genstand for Suzanne Ditlevsens artikel. Ditlevsen har fået øje på trapperne i Århus Rådhus og skriver ud fra en analyse af foyertrapperne om slægtskabet mellem Arne Jacobsen, Gunnar Asplund og Vilhelm Lauritsen.

Magnus Rönns artikel omhandler også den byggede arkitektur, emnet er kvalitetsbegrebet i arkitekturen. Rönns tager udgangspunkt i den svenske Stenprisen og analyserer kvalitetsbegrebet i arkitekturen på grundlag af de skiftende juryers begrundelser for valg af prisvinderne. Han konkluderer, at æstetiske synsmåder får afgørende betydning for kvalitetsbedømmelsen.

Fra analyser af bygningers formmæssige kvaliteter ændres synsvinklen i Inge Mette Kirkebys artikel til at se på, hvordan bygninger virker på brugerens adfærd. Kirkeby skriver om undervisningsrummets regulering af børns adfærd, og hendes analyse kan være argument for, at arkitekter ikke nødvendigvis er behavioristiske, når de mener, at rum har betydning for menneskers adfærd. Hendes ærinde er at fremdrage de disciplinerende elementer i skolebygninger, fordi en fokusering herpå er væsentlig for, at nye undervisningsbygninger ikke viderefører et syn på adfærd og disciplin i skolen, som pædagogikken har forladt.

Gärd Folkesdotter og Anna-Karin Malmström-Ehrling skriver også om mennesker og rum, men fokuserer på hvordan de to køn fremstilles i kunstværker i offentlige rum, nærmere bestemt på byens pladser og i gaderum. Deres udgangspunkt er den svenske ligestillingslovgivning, og på grundlag af en empirisk undersøgelse analyserer de afbildninger af mænd og kvinder i det offentlige rum. Selvom meget af periodens kunst er nonfigurativ finder de alligevel mange personskildringer, og en af artiklens konklusioner er, at disse figurer fremstiller traditionelle billeder af kønnene. – Om den konstatering har adresse til indkøberne eller kunstnerne fremgår ikke.

Skogheim og Røe skriver om magt og meningsdannelse i byudviklingen og den konkrete case omhandler den offentlige debat om højhuse i Oslo. Forfatterne påpeger at demokratiet har vanskelige vilkår i planlægningsdebatter. Præmisserne for debatten er ofte fastlagt før befolkningen får lejlighed til at udtale sig, hvorved det kan være vanskeligt eller umuligt at fremføre sine synspunkter, fordi de på en måde falder uden for debattens tema. Højhusudredningen og den efterfølgende offentlige debat gav således ikke plads til det synspunkt, at der slet ikke skal være bolighøjhuse i Oslos bymidte.

Tobias Løssing, Thomas Fabian Delman & Rune Nielsen tager fat på det spørgsmål, som Højhusudredningen efterlader, idet de udforsker nye veje for beslutningsprocesser i planlægnings spørgsmål. De udvikler spil, som skal sætte både eksperter, politikere og delvist forudsætningsløse borgere i stand til at diskutere planlægningsstrategier. Hensigten er at udvikle metoder til brugerinddragelse, som i højere grad end de traditionelle giver

plads til diskussion om interesser og mål i planlægningsprocessen.

I den sidste artikel skriver Per Galle inspireret af temaet i NA: 1 om forskning i de kunstneriske designfag. Han stiller spørgsmålet om en professionsorienteret videnskabeliggørelse af de kunstneriske designfag overhovedet er mulig – og i givet fald hvordan, og i hvilket omfang?

Han fremdrager Christopher Alexander, der i 1977 udviklede et mønstersprog, A Pattern Language, som et eksempel på forskning i 'arkitekturens kerne'. Alexanders vision var, at et omfattende sæt indbyrdes relaterede "mønstre" kunne blive en slags produktionsregler for arkitektur, fra regionplanskala til genstande. Alexander har været glemt i arkitektkredse, men hans tænkning har inspireret softwareudviklere, der betragter sig selv som skabende, om end de fokuserer mere på konstruktiv stringens end på kunstneriske aspekter i softwareudvikling. Den forudsætningsløse ser måske ikke skønheden i en softwarekode, men for programmøren er det et efterstræbelsesværdigt mål.

Den emnemæssige spændvidde i artiklerne er enorm, så alsidighedskriteriet kan siges at være tilgodeset. Galles artikel omhandler metaforskning: 'forskning i forskning', og appellerer til den hårde kerne af teoretiske forskere. Værkanalyserne har sine historisk interesserede læsere, og magt- og beslutningsanalyser har utvivlsomt noget at sige planlæggere. Artiklerne der benytter samfundsteori til at analysere de byggede omgivelser kan inspirere andre teoretiske forskere, men kunne også, som Kirkeby påpeger, medvirke til at give praktiserende arkitekter et nyt blik på deres produktion. Og så er vi tilbage ved begyndelsen, hvem har interesse i Nordisk Arkitekturforskning? Det har både arkitekturforskerne og de praktiserende arkitekter og ikke mindst alle dem, der er i færd med at uddanne sig til arkitekter – det er bare ikke sikkert, at de ved det.

Pia Bille